

УДК 94[070.11]”1926/1930”

„ВІСТИ КИЇВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ”
(1926-1930 рр.) ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ОСВІТЯНСЬКОГО І
НАУКОВОГО ЖИТТЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Представлено джерелознавчу характеристику збірника наукових статей Київського політехнічного інституту „Вісти” за 1926 – 1930 рр. Висвітлюються соціально-економічні і політичні умови, на тлі яких видавався збірник, аналізуються структура та змістовне наповнення випусків видання. Обґрунтовано високий рівень інформаційної насиченості наукового видання, зокрема у контексті проблематики з історії науки і техніки, а також з історії самого КПІ.

Представлена источниковедческая характеристика сборника научных статей Киевского политехнического института „Вісти” за 1926 – 1930 гг. Освещаются социально-экономические и политические условия, на фоне которых издавался сборник, анализируется структура и содержательное наполнение выпусков издания. Обосновывается высокий уровень информационной насыщенности научного издания, в частности в контексте проблематики по истории науки и техники, а также истории самого КПИ.

The Article devoted to the source’s studies the collection of scholars papers “Visti” (1926-1930) of the Kiev polytechnic institute. Analysis social-economic and political conditions that period, structure and contents this issue. Summarized high scientific level of this collection.

Ключові слова: Україна, наука і техніка, журнальна наукова періодика, Київський політехнічний інститут, історія.

Від початку свого створення у 1898 році Київський політехнічний інститут Імператора Олександра II, крім свого основного завдання – готування висококваліфікованих фахівців, потреба в яких на зламі ХІХ – ХХ ст. відчувалася особливо гостро у зв’язку з бурхливим економічним розвитком Росії, був також центром зосередження плеяди талановитих дослідників, чії праці на роки і навіть на десятиліття уперед визначили напрями розвитку багатьох галузей вітчизняних технічних та природознавчих наук. Надзвичайно цінну і, на жаль, усе ще недостатньо

введену до наукового обігу інформацію про освітянське і наукове життя КПІ на різних історичних етапах його існування містять періодичні видання навчального закладу, зокрема журнальна періодика. Мета даної статті полягає у тому, аби здійснити джерелознавчий аналіз та загальний огляд публікацій часопису „Вісти Київського політехнічного інституту”, який видавався протягом 1926-1930 рр.

Попередником „Вістей” був журнал „Известия Киевского политехнического института”. Його перший том побачив світ у 1901 р. 1902 року був виданий другий том часопису в одній книзі, натомість у наступні роки кожен том збірника мав три-чотири книги – таким чином, у період між 1901 – 1917 роком загалом з’явилося близько 60 книг. Кожна з них мала доволі значний обсяг, видавалися „Известия” російською мовою, проте анотації до статей, а також окремі публікації були написані німецькою, французькою мовами.

Руйнація, що її принесла з собою Перша світова війна, революція та громадянська війна 1917 – початку 1920-х рр., не могла не позначитись негативним чином на діяльності Київського політехнічного. Як відзначають автори видання „КПІ: перше століття”, інститут у цей період жив відокремленим життям – „дисципліни не було, крадіжки цінних приладів, книжок та іншого майна стали досягати нечуваних розмірів. У галузі навчальній царювало безладдя: облік студентів не вівся, регулярно навчання на факультетах не провадилося. Навчальні програми не переглядалися” [1]. За зрозумілих причин, поважна частина студентського і професорсько-викладацького складу взагалі покинула навчальний заклад. З іншого боку, „незважаючи на вкрай тяжкі умови, частина професорів продовжувала вести наукову роботу в неопалюваних приміщеннях КПІ при 0°C і нижче, писала праці та робила досліди, не маючи останніх відомостей про хід наукових досліджень за кордоном та змоги користуватися бібліотекою” [2]. Додамо до цього, що науковці-подвижники у цей важкий період не тільки не мали відомостей про зарубіжний науковий поступ, але також практично не могли донести до колег інформацію про власну роботу, адже наукові зв’язки із зарубіжними вищими навчальними закладами були перервані, а випуск наукових монографій та донедавна широко відомого у науковому середовищі журналу „Известия Киевского политехнического института” було припинено.

Якісно новий період в історії КПІ почався із встановленням в Україні радянської влади. 8 листопада 1920 р. Комісією з Управління вищими школами м. Києва було видано наказ про закриття Київського політехнічного інституту „через занепад його науково-педагогічної і господарчої діяльності і невідповідність вимогам сучасного життя” [3].

Для організації „нового” КПІ була сформована Організаційна рада, ректором вищого навчального закладу у 1921 р. став Вікторин Флоріанович Бобров, який обіймав цю посаду до 1929 р. Вже навесні 1921 р. до інституту було прийнято 870 студентів, які були розподілені по факультетах – інженерному, хімічному, електрофакультету, механічному, агро факультету [4].

Налагодження роботи Київського політехнічного інституту проходило у вкрай важких умовах післявоєнної розрухи. Економічна криза початку 1920-х рр., гострий дефіцит паперу, повний розлад системи друкування і поширення періодики, а також і політико-ідеологічні чинники – недовіра нової влади до „буржуазних спеців” зумовили те, що протягом певного часу науковий часопис КПІ не виходив. Умови для відновлення журналу з’явилися лише у 1924 р. Тоді під назвою „Известия Киевского политехнического и сельскохозяйственного институтов” було видано 2 книги (три випуски) журналу. Але у 1925 р. знову-таки через економічну скруту видання журналу призупинилось [5]. Нарешті з 1926 р. внаслідок реорганізації „Известий” почав видаватися науковий журнал „Вісти Київського політехнічного інституту”, що стало відбиттям певної економічної стабілізації за умов НЕПу та здійснення національної реформи в країні – політики українізації.

Зауважимо, що офіційне проголошення у 1923 р. політики українізації спричинило пришвидшення процесу формування мережі україномовної періодики, зокрема і наукової. Це засвідчували такі дані: на 1 квітня 1924 р. в УСРР російськомовні видання мали тираж у 445 тис. примірників, українські – 90 тис. На початку 1925 р. виходило 116 газет, у тому числі українізованих – 31 (21%) [6]. Протягом 1925 р. було засновано 24 нові українські газети, і на 1 листопада 1925 р. російськомовні газети мали тираж лише 369 тис., натомість україномовні сягали 439 тис. На цей час у республіці виходило: 39 українських газет, 22 російські, 4 російсько-україномовні (17 тис. примірників), 9 газет мовами національних меншин [7]. Певні кроки були зроблені і в напрямі розширення мережі української наукової періодики. Так, 20 жовтня 1925 р. завідувач Укрнаукою М.Яворський звернувся з обіжником № 446 до усіх науково-дослідних кафедр вищих шкіл, у тому числі і КПІ, а також наукових товариств, музеїв, обсерваторій, ботанічних садів з повідомленням про видання журналу „Наука на Україні”. Метою видання часопису проголошено „ознайомлення широких кіл з організацією та ходом наукової праці на Україні”, „інформування по змозі широкі кола про наукове життя інших країн, про останні досягнення науки, нові наукові видання та ін.” Обіжник був опублікований на шпальтах „Вістей Київського політехнічного

інституту”, редакція якого офіційно охарактеризувала оновлене видання як „український журнал”.

„Українізаційний період” у виданні наукового журналу КПІ тривав з початку 1926 до 1930 р. За цей час побачило світ близько 10 книг, було опубліковано близько сотні статей російською і українською мовами. Наслідуючи наукові традиції минулого, автори, як правило, вміщували наприкінці дописів докладні резюме – французькою або німецькою мовами. Обсяг кожної з книг коливався у межах 150 стор., отже суттєво поступався грубим книжкам свого передреволюційного попередника. Очевидною причиною цього було недостатнє фінансування. Цікаво відзначити, що у 1929 і 1930 роках журнал друкувався видавництвом „Каси взаємодопомоги студентів КПІ”. На обкладинці і першій сторінці окремих журнальних випусків можна побачити символ цієї організації – зображення руки, що тримає книгу з написом „Видавництво КВД”, а також молоту і шестерні із написом „студентів К.П.І.”. Як відомо, іще у березні 1903 р. розпочало свою діяльність „Товариство допомоги нужденним студентам Київського політехнічного інституту Імператора Александра II”. З 1910 р. одним із напрямів роботи цього товариства стала видавнича справа [8]. В 1923 р. студкоми та інші студентські організації були об’єднані під загальним керівництвом Центрального студентського комітету КПІ (Центростудкому), реорганізованого пізніше в Профсекретаріат. Однак, наведена нами вище інформація підтверджує існування іще наприкінці 1920-х рр. „Каси взаємодопомоги студентів”, яка до того ж мала своє видавництво.

Авторський склад „Вістей” був доволі представницьким. Попередніми результатами своїх дослідів ділилися і професори, і студенти. Подекуди публікації демонстрували результати сумісної наукової праці викладачів і студентів.

Звертаючись 19 січня 1926 р. до читачів, редколегія „Вістей” повідомляла про наміри видавати окремі книжки журналу, групуючи їх за напрямками: „хіміко-фізико-математичний”; „індустріально-технічний”; „методологічно-організаційний” [9]. Останній мав включати також матеріали, присвячені тим чи іншим аспектам освітнього процесу, історії і сьогоденню Київського політехнічного інституту, його окремих структурних підрозділів. Проведений нами змістовний аналіз публікацій вказує на виразну кількісну перевагу у „Вістях” наукових статей, текстів доповідей науковців з актуальних питань розвитку науки і техніки.

Обмежені обсяги статті не дозволяють докладно проаналізувати зміст усіх таких публікацій, тому ми обмежимося характеристикою лише окремих, на нашу думку, найвиразніших з них.

Специфічною особливістю наукової діяльності вчених 1920-х рр. була їх тісна орієнтація на потреби промислового розвитку країни. Доволі виразною у цьому відношенні є стаття Б.Лисіна про стан і можливі перспективи розвитку керамічного (силікатного) виробництва в УСРР [10]. Автор насамперед загострив увагу на рідкісному в світовому масштабі багатстві України на поклади глини. На цьому фоні стан розвитку керамічної промисловості у республіці виглядав жалюгідним. З 40 цегляних заводів, що працювали в районі Києва і випускали до 1914 р. близько 240 млн. штук цегли, у середині 1920-х рр. збереглося лише два. З 30 фарфорово-фаянсових заводів, заснованих в Україні протягом 1850-1900 рр., було закрито 19. Становище української цементної і скляної промисловості також залишало бажати кращого. Недостатній рівень виробництва глиняних виробів при усе зростаючій їх потребі вже до революції зумовлювали зростання в Росії обсягів імпорту (з 6.182 тис. пуд. у 1907 р. до 14.534 тис. пуд. у 1913 р.). Після революції і громадянської війни, які позначились масштабною руйнацією традиційних для України солом'яно-дерев'яних житлових споруд, питання розвитку виробництва керамічних виробів набуло особливого значення. „Жодного будівництва нового життя, – міркував автор, – ані у прямому, ані у переносному сенсі слова, жодного упорядкування й відновлення зруйнованого війною й розрухою життєвого укладу неможливо провести без широкого розвитку в країні промислових підприємств з виготовлення будівельних матеріалів. На цих виробництвах базуються усі головніші елементарні основи культурного побуту людського життя”. Для виправлення складної ситуації й прискореного розвитку керамічної (силікатної) промисловості, на думку автора, належало насамперед звернути увагу на створення у вищій школі кафедр технології силікатів (у Німеччині, Америці в той час вже активно діяли керамічні інститути; також динамічно розвивалися в цей час Московський і Ленінградський дослідницькі силікатні інститути). Автор оповідав про створену на Хімічному факультеті КПІ у 1921-1922 рр. взірцеву станцію по цукровому виробництву й наполягав на можливості створення такої ж станції з вироблення керамічних (силікатних) виробів, оскільки на той час при факультеті вже діяла силікатна лабораторія, вартість обладнання якої сягала 120 тис. руб. Стаття містила серію фотографій, що розкривали зміст діяльності силікатної лабораторії – фото будівлі Хімічного факультету КПІ, у правому крилі якого вона розташовувалась, розміщені у лабораторії електричні пічки для визначення температури плаву вогнетривких матеріалів, нафтова пічка, 4 газові пічки для опіку виробів, машинний зал лабораторії із встановленим там пресом Амслера-Лафона для випробування на розтиснення (33 тонни), застосований у лабораторії мікрофотографічний апарат Цейса, а також

прилади для випробування на розрив і на розлам. Б.Лисін пропонував опрацьований ним Проект положення функціонування дослідницької станції з силікатних виробництв, де визначались завдання станції, порядок проведення на ній робіт, її штати, зв'язки з аналогічними дослідницькими станціями і установами. Співпраця теорії і практики, науки і підприємства, справедливо висноував автор, створювала вповні реальні перспективи для вирішення наболілого завдання розвитку керамічної промисловості у республіці.

Звернемо також увагу на статтю П.Куликівського „Основи методу пружистої лінії”, написану математиком 1 жовтня 1925 р. і опубліковану в першій книзі „Вістей” за 1926 р. [11]. Запропонований метод, за визначенням науковця, полягав у тому, щоб „1) написати рівняння пружистої лінії, як рядок Макльореня з необхідними додатками, 2) приложити його до тих пересічів, де $y = 0$; або $y' = 0$; або $y'' = 0$; або $y''' = 0$ і, 3) розв'язати рівняння з чисельними коефіцієнтами за допомогою детермінантів”. Доволі цікавим є те, що вчений, представивши на суд наукової громади попередні результати свого дослідження, подбав також про те, аби додати до статті невеличкий російсько-український словник. Це є виразним документальним підтвердженням того, що в умовах політики українізації частина науковців КПІ докладала зусиль для вироблення української науково-технічної термінології.

Зауважимо, що на відміну від гуманітарних наук (історії, літературознавства, етнографії, мистецтвознавства тощо), які розвивалися як самостійні напрями української науки вже з ХІХ ст., природнича сфера, технічні і прикладні науки навіть у 1920-ті рр. усе ще залишались складовою загальноросійського наукового поля. Об'єктивно утруднював процес українізації наукових кадрів УСРР загально не високий відсоток серед них етнічних українців. Наприкінці 1925 р. в республіці нараховувалось 3025 зареєстрованих науковців: з них У категорії (тих, хто мав міжнародне значення) – 11 осіб, ІV категорії (всесоюзного значення) – 90 осіб, ІІІ категорії – 345 осіб, ІІ категорії – 699 осіб, І категорії – 1031 особа, 0 категорії (початківці) – 849 осіб [12]. Водночас станом на лютий 1925 р., коли проводився І Всеукраїнський з'їзд науковців, серед вчених Секції наукових робітників українців було 28%, росіян – 50%, євреїв – 12% [13]. Питання про те, наскільки масштабною має бути українізація науки активно дискутувалося у середовищі самих науковців.

У погляді на цю проблему існували різні підходи. Зокрема, В.І. Вернадський обстоював думку про недоцільність „надмірної українізації” наукової термінології, виступав за збереження тісних зв'язків з російською Академією наук. Натомість історик Михайло Грушевський дотримувався цілком протилежного підходу, і рішуче наполягав на

обов'язковості української мови видань з можливим використанням французької чи німецької мов, російська ж цілком виключалася. Такий підхід до застосування української мови в наукових працях, на думку сучасних дослідників, був зумовлений концепцією Грушевського про те, що український історичний процес має більшу типологію з життям Західної Європи, ніж Росії [14]. Наведені нами вище дані про мовний розподіл наукових публікацій засвідчує, що серед дописувачів „Вістей Київського політехнічного інституту” прихильники „мовної концепції Михайла Грушевського” загалом не переважали. Утім, вочевидь можна стверджувати про „двох векторну” орієнтацію тогочасних науковців КПІ: на користь цієї тези говорить володіння і україномовними, і російськомовними вченими не лише російською, але також і міжнародними мовами (німецькою, французькою), активне цитування ними у наукових статтях праць зарубіжних авторів тощо. Принагідно відзначимо, що серед численних публікацій „Вістей” нами виявлено доволі оригінальну за своїм змістом статтю М.Сафронєєва „Питання про міжнародний алфавет” [15]. Аналізуючи історію запровадження в 1709 р. Петром I в Росії „гражданського” шрифту, науковець, зокрема, обстоював думку про те, що Петровська реформа залишила в російському алфавіті „баласт непотрібних і недоладних літер”, якими були названі Ж, Ч, Ш, Щ, Б, Ц та ін. „Для російської літератури й для російської політичної та громадської думки, – писав автор, – цей алфа бет обернувся в кайдани”. Численними недоліками, на думку Сафронєєва, були позначені й алфавіти багатьох народів інших країн. Подолати недоліки й культурну ізольованість автор пропонував за допомогою вироблення „культурною людністю” однієї „все людної мови”. Конкретно науковець пропонував перейти до латинського алфавіту, застосування латинської транскрипції. „Багато мов і різниця транскрипції, – наполягав Сафронєєв, – гальмує й затримує культурні зносини. Досягнення наукової думки, особливо в галузі техніки та медицини, щоб бути в загальному користуванні, вимагають багато часу... Нова Ленінова наука, науковий соціалізм в формі комунізму і ленінізму, дасть, завдяки єдиній транскрипції, ясні, точні, до очевидності прості й зрозумілі відповіді і гасла. Для свідомості широких народних мас відкриваються яскраві й реальні перспективи нового життя, нових шляхів, що ведуть людність не чудесним шляхом, а шляхом колективної праці й творчості до кращого майбутнього”.

Не можна обійти увагою надруковану в 1 книзі „Вістей” за 1930 рік статтю О.Лазаревського „Випробування способу шліфування для мікро здійснення безпосередньо на мостах” [16]. Передмова до цієї статті була написана академіком Є.Патоном. Останній роз'яснив читачеві у доволі доступній формі ті складності, що виникали при науковцями до винаходу,

представленого Лазаревським. Для вивчення дефектів і пошкоджень старих мостів, зумовлених зношуванням металу, традиційно використовувалися лабораторні методи дослідження, для чого науковцям доводилось вирізати зразки заліза з мосту. Безперечною хибою цього метода, за визнанням академіка, було те що потрібні зразки заліза доводилось вирізувати з експлуатованого мосту, а отже науковці не мали можливості досліджувати найцікавіші для них зразки найбільш витривалих місць металу. Натомість Київське Мостодослідницьке бюро НТК НКШ розробило більш вдалий метод дослідження заліза старих мостів, заснований на тому, що всю роботу, яку до цього часу проводили в лабораторії, було перенесено безпосередньо на міст. Досягти цього вдалося за допомогою сконструйованого в Київському Бюро універсального приладу і репрезентувала стаття, спосіб роботи з яким і представив автор статті. Матеріал доповнювався фотографіями, що демонстрували роботу приладу.

Другу, менш чисельну за кількістю, однак доволі важливу у контексті заявленої у заголовку нашої статті проблеми, становлять публікації журналу з питань організації й удосконалення освітнього процесу у вищому навчальному закладі. Такими є, зокрема, дописи П.Рапцевича „Курсова або предметові система в вищій школі” [17], К.Самінського „Чергові завдання предметних комісій у вищих технічних навчальних закладах” [18]. Зазначимо, що у 1925/1926 навчальному році в Київському політехнічному інституті працювало 6 загальноінститутських предметних комісій (з циклу соціально-економічних дисциплін: голова – Загорулько; будівельної механіки (голова – Симінський); фізико-математична (голова секції фізики – Гольдман, секції математики – Букреєв); теплотехніки (Жирицький); чужоземних мов (Ладиженський); електротехнічна (Окулов)). Паралельно з цим діяли предметні комісії на факультетах. Зокрема, на Факультеті інженерів шляхів – комісії суходільних сполучень (Нікіфоров), водяних шляхів (Артем’євський), інженерних сполучень (Патон), інженерно-санітарна (Осьмак); на Механічному факультеті – відповідно комісії загального машинобудування (Шенберг), сільськогосподарського машинобудування (Крамаренко), технології металів (Маркович), залізнично-тягового господарства (Ладиженський); на Хімічному факультеті – комісії інженерно-механічного циклу (Ступін), органічного циклу (Орлов), неорганічного циклу (Плотніков); на Електротехнічному факультеті – комісії дужих токів (Скоморохов), техніки зв’язку (Вахнін), Загальних дисциплін (Усенко); Робітничому факультеті – комісії математики й фізики (Остроменський), мовознавства (Черняєв), спеціально-економічна (Шведов), природознавства (Яворський) [19].

Слід звернути увагу на ґрунтовну статтю Н.Сафонеєва про роль академічних бібліотек у вищій школі [20]. Автор аналізує такі актуальні проблеми, як зміни у студентському середовищі після революції; стан бюджетів і вплив їх на функції бібліотек; науковий рівень книжково-журнального фонду; новації у координації діяльності бібліотек; виділення книжкового і журнального мінімуму з „ударним призначенням”; категорії студентів, які працюють у бібліотеці; іноземні мови і робота студентів над книгою і з книгою; бібліотечна лабораторія і її науково-бібліографічна робота; зведений і предметний каталоги; класифікація бібліотечних працівників; прив’язування роботи бібліотеки до навчальних програм і тем дипломних та заочних робіт. Стаття написана на основі вивчення матеріалів за 1902-1912 рр. та 1923-1925 рр. Автор висвітлює процес пролетаризації складу студентів, розповідає про важку економічну ситуацію й загальне скорочення бюджетних асигнувань на утримання вузів, не обминає він і факторів, зумовлених політичними чинниками – формування процесу відірваності науковців СРСР від західного наукового середовища, скорочення надходжень іноземних журналів і книжок на 70%. Характерним явищем у роботі радянських бібліотек стало суттєве збільшення студентів. Водночас кількість книг, які перебували в обороті, суттєво зменшилася. „Студенти працюють над однією й тією ж книгою, по одним і тим самим питанням”, – висновок автора. Стурбованість викликало й те, що серед нової категорії пролетарського студентства було вдвічі менше знавців іноземної мови.

Представлені у „Вістях” і статистичні відомості про склад студентів КПІ та Робітничого факультету, зокрема станом на 1 січня 1926 р. Тоді в інституті навчалося 2097 студентів: 650 – на факультеті інженерних шляхів; 571 – на механічному факультеті; 130 – на електротехнічному факультеті; 440 – на хімічному факультеті; серед студентського загалу було усього 85 жінок; за соціальним походженням найбільше було робітників – 1009 осіб, службовців – 841 особа, а ось вихідців з селян було лише 375; абсолютна більшість студентства була позапартійною (1863 особи), партійні квитки мали лише 393 студенти, а комсомольські – 254) [21].

Нарешті третю групу матеріалів „Вістей” складають статті, безпосередньо присвячені історії утворення та діяльності Київського політехнічного інституту, його окремих структурних підрозділів, а також висвітленню життя і діяльності професорсько-викладацького складу навчального закладу.

Нарис становлення за радянських часів Київського політехнічного інституту імені Х.Раковського представлено в ґрунтовній статті ректора навчального закладу В.Боброва, опублікованій 1926 р. [22]. „Нашою

метою, в кінцевім підсумку, – ділився ректор стратегічними замислами нової влади у царині технічної освіти, – є злиття фабрик з школами, організація по всій Республіці сітки „фабрик-школ” чи комбінату фабрик і заводів, де виробництво органічно буде зв’язано з освітою; де численні центральні лабораторії, досвідні станції, музеї, бібліотеки буде збудовано одночасно й для поліпшення, удосконалення самого виробництва й як допоміжно-навчальні установи для підготовки з широкою освітою організаторів у великих заринах техніки, керівників у цілій галузі народного господарства чи державного будівництва”. Докладно висвітлив у своїй статті ректор усі ті труднощі, що їх довелося долати інституту на етапі пролетаризації його особового складу та реорганізації, налагодження навчального процесу на початку 1920-х рр. Перспективними для дослідження і викладання в КПІ ректор визнав такі напрями, як сільськогосподарське машинобудівництво, сільськогосподарське виробництво (цукрове, винокурне, теплосилове господарство, транспортно-тягове господарство, виробництво органічної технології (шкіра, папір, жири, нафта та ін.), виробництво неорганічної технології (кераміка, цемент, скло, кислоти та ін., техніка дужих токів, техніка малих токів, авіабудівництво та організація повітряних сполучень, інженерні спорудження, комунальне будівництво, санітарна техніка, педагогічний (для індустріально-технічної освіти) [23].

Знайшла своє відбиття на сторінках „Вістей” й документована історія відзначення 25-ти річного ювілею КПІ. У книзі III за 1926 рік опубліковано вітальні телеграми на адресу Київського політехнічного інституту імені Раковського, надіслані головою Ради народних комісарів УСРР В.Чубарем 6 січня 1924 р., учасниками пленуму Київської міської ради, а також ректором Харківського технологічного інституту А.Маслова [24].

Ряд публікацій висвітлюють історію окремих підрозділів Інституту. Характерною у цьому відношенні є стаття декана П.Окулова „Електрофак на 10-ти річчя свого існування” [25], в якій, зокрема подано докладні відомості про такі навчально-допоміжні лабораторії факультету, як Електромашинова, Високовольтна, Електричного тягла, Струмів високої частоти та Радіотехніки, Зв’язку та ГЦБ, Фізики, Загальної електротехніки, змінних струмів, Електричних вимірів, Техніки ізоляції, Світлотехнічної, а також Кабінету Електровень, Електрогуртку тощо.

Чималий інтерес представляють вміщені у „Вістях Київського політехнічного інституту” матеріали біографічного характеру. Зокрема, у книзі першій часопису за 1926 рік були опубліковані некрологи на професорів Василя Петровича Єрмакова (1845–1922) [26], Ф.Беляшівського (пом.1926) [27], у першій книзі за 1928 рік – допис (з

світлиною) до 25-ти річної науково-навчальної діяльності декана електротехнічного факультету (до 1925 р.), талановитого організатора, педагога і науковця професора Олександра Олександровича Скоморохова [28], а також некрологи на видатних науковців, професорів П.Єрченка (1868 – 1928) [29], Миколу Івановича Максимовича (1855 – 1928) [30], Костянтина Олексійовича Зворикіна (1861 – 1928) [31], Олексія Яковича Ступіна (1861 – 1928) [32], Василя Петровича Іжевського [33]. Наведені вище матеріали містять чимало важливих біографічних подробиць. Поряд із цим в них вміщено багато важливих відомостей про досягнення професорів КПІ у науковій царині, їх викладацьку діяльність.

Як бачимо, науковий часопис „Вісти Київського політехнічного інституту” являє собою надзвичайно цінне джерело з вітчизняної історії науки і техніки. Часопис містить також значний корпус документів, безпосередньо присвячених історії Київського політехнічного інституту, його окремих структурних підрозділів, а також висвітленню життя і діяльності професорсько-викладацького складу навчального закладу. Названі матеріали можуть і повинні бути активно використані науковцями у процесі дослідницької праці з тих чи інших питань розвитку історії науки і техніки, а особливо при висвітленні історії самого Київського політехнічного інституту.

1. КПІ: перше століття: історичний огляд. – К., 2007. – С.65-66.
2. Там само. – С.66.
3. Там само. – С.65.
4. Там само. – С.67.
5. Вісти Київського політехнічного інституту. – 1929. – Кн.3.
6. Преса Української РСР 1918 – 1975. Науково-статистичний довідник. – Х., 1976. – С.172-173.
7. Лісовий П. Нічого фантастичного! Біла утопія та радянська дійсність // Червоний шлях. – 1926. – № 2. – С.80.
8. Див.: <http://studprofkom.ntu-kpi.kiev.ua/ukr/profkom/history>
9. Повідомлення від редколегії. 19 січня 1926 р. // Вісти Київського політехнічного інституту. – 1929. – Кн.3.
10. Лысин Б. К вопросу об организации на Украине исследовательской опытной станции по керамическим (силикатным) производствам // Там само. – 1926. – Кн. – С.98-110.
11. Куликівський П. „Основи методу пружистої лінії” // Вісти Київського політехнічного інституту. – 1926. – Кн.1. – С.90-103.
12. Центральний державний архів вищих органів державної влади України (далі – ЦДАВО України). – Ф.166. – Оп.5. – Спр.733. – Арк.82 зв.
13. Там само. – Арк. 81 зв.

14. „Українізація” 1920-30-х років: передумови, здобутки, уроки. – К., 2003. – С.113.
15. Сафронєєв М. Питання про міжнародний алфавет // Вісти Київського політехнічного інституту. – 1930. – Кн.1. – С.129-135.
16. Лазовський О.Л. Випробування способу шліфування для мікро здійсання безпосередньо на мостах // Там само. – С.118-128.
17. Рапцевич П. Курсова або предметові система в вищі школі // Там само. – 1926. – Кн.3. – С.27-33
18. Саминский К. Очередыє задачи предметных комиссий в высших учебных заведениях // Там само. – С.34-51.
19. Там само. – С.52.
20. Сафронєєв Н. Роль академических библиотек в высшей школе // Там само. – 1926. – С.138-142.
21. Відомости про склад студентів КПІ та його Робітфаку на 1 січня 1926 р. // Там само. – С.186.
22. Бобров. Нарис перебудови та перспективи розвитку Київського політехнічного інституту імені Х. Раковського // Там само. – 1926. – С.3-21. Стаття написана 16 січня 1926 р.
23. Там само. – С.21.
24. До київських інститутів Політехнічного і сільськогосподарського: телеграма РНК УСРР від 6 січня 1924 р.; Киевскому политехническому и Сельскохозяйственному институтам: телеграма від учасників Пленуму Київської міськради; Х.Т.І. до ХХУ-річчя К.П.І.: телеграма ректора ХПІ А.Маслова // Там само. – 1926. – Ч.3. – С.182-185.
25. Окулов П. Електрофак на 10-річчя свого існування // Там само. – 1929. – Ч.1. – С.5-10.
26. Букреєв Б. Биография профессора В.П.Ермакова // Там само. – 1926. – Ч.1. – С.133-135.
27. Сафронієв М.С. Ф.М.Біляшівський (Сторінка з історії бібліотеки КПІ) // Там само. – С.136-137.
28. Рашеев Д.Н. Проф. Олександр Александрович Скоморохов (К 25-тилетию научно-учебной деятельности) // Там само. – 1928. – Ч.1. – С.131-135.
29. Маркович Я.Н. Научно-учебная и практическая деятельность проф. П.Ф. Ерченко (Некролог) // Там само. – С.136-139.
30. Оппоков Е. Проф. Н.И. Максимович (Некролог) // Там само. – 1928. – С.140-141.
31. Маркович Я.Н. Проф. К.А. Заворыкин (Некролог) // Там само. – С.143-146.

32. Сафронеев Н. Алексій Яковлевич Ступін (Некролог) // Там само.
– С.146-147.
33. Васильев В. Проф. В.П. Ижевський // Там само. – С.148-152.